

דברי תורה שי צבי מיוסד עפ"י ספה"ק חובת הלבבות

פרשת חיי שרה

והנה מצואר חובות הלצות (בהקדמה)¹, כי האמונה באחדות הצורה אינה יכולה להתקיים בלעדיו להוט אחר אהבת העולם, וכשהוא נוטה אל תאוותיו, ורק כשהוא משתדל לפרוש ממוותרות העולם ומעניו, אז מתקיים אמונת היחוד בלבד, עכ"ל.²

ומעתה מה יפה ומה נעים לשון המדרש הדא הוא דבתיב אנבי ה' אלהיך, לא יהיה לך אלהים אחרים על פניו. והיינו כי על ידי שקנה אברהם את מדת ההסתפקות, עד שהיה נדמה לו שיש לו כל, התקיימה בלבדו האמונה באנכי ה' אלוקיך, ושאינו עוד אלוה אחר וזלמו חלילה.

*

ואברהם זקן בא בימים וד' ברך את אברהם בכל. וכתב החיד"א צפני דוד (בפרשתו, אות ו), כי ו'אברהם ז'קן ב'א צ"מים ראשי תיבות 'צפני'. ועיין שם מה שכתב בפשר רמז זה, ופעם גם אנכי את חלקי בזה.

דהנה מצואר חובות הלצות (שער יחוד המעשה, פרק ה)³, כי היצר הרע אינו דומה לשאר אויבים שיש לאדם. כי כל אויב, כשנמנחים אותו פעם או פעמיים, הוא מרפה מהאדם, ואינו לוחם איתו יותר. אבל היצר הרע, גם אם האדם מנמנח אותו מאה פעמים, הוא אינו אומר נושא, וממשיך לארוב לו כל ימיו, שמא יוכל לנכחו פעם אחת, עכ"ל.⁴

ובזה מתבאר שפיר מה דאיתא בגמרא (ברכות סא.) יצר הרע דומה לזבוב. דהרי ידוע שטבע הזבוב הוא, שכל כמה שהאדם מגרשו, הוא חוזר וצא. וכך גם היצר הרע, כמה שהאדם מגרשו ומנמנחו, הוא אינו מתייאש, אלא חוזר וצא להסיטו עוד הפעם מאחרי ה', ואדם צריך לחגור כלי מלחמתו נגדו עד סוף ימיו ממש.

ולפי זה יש לרמוז ו'אברהם ז'קן ב'א בימים ראשי תיבות 'זבוב'. להורות כי אפילו בעל מדרגה כאברהם אבינו, שהיה זקן שקנה חכמה, וכבר בא צימים, ובכל זאת היה יודע ומשים אל לבו כי היצר הוא כמו זבוב, החוזר וצא תמיד לפתות ולהסיט, ואסור להסיט דעת מקשרי המלחמה איתו עד יצולא בתרייתא ממש.

ואברהם זקן בא בימים וד' ברך את אברהם בכל. ובמדרש פליאה (הוצא צפני דוד בפרשתו, אות לז) איתא: הדא הוא דבתיב (שמות כ, ג) אנבי ה' אלהיך, (שם, ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פניו, ע"כ. ולריך ביאור.

ונראה בהקדם מה שכתב בספר אפיקי יהודה (דרוש מקוה מים) לפרש הכתוב (תהלים פו, ד) שמחה נפש עבדך בי אליך ה' נפשי אשא. דהנה השי"ת הטביע בלבו של אברהם, כח המתאוה, שימאה וישתוקק ליותר ממנה שיש לו, ולא יסתפק במה שהשיג, למען על ידי זה יצקש לעלות במעלות התורה והמלאכה, ומה שהשיג, יחשב לו למעט מזעיר. אולם לא כן צענינו עולם הזה, גדר גדול גדרו ואמרנו (לצות ד, ה) 'איזהו עשיר השמח בחלקו'. כלומר מסתפק במעט שלפניו, ולא ימאה יותר, וזו מלאכה קשה להשתמש בשני הפכים. ולזה ציקש דוד המלך שמחה נפש עבדך. כלומר, אתה ה' שימה נח את מדת השמחה וההסתפקות בנפש עבדך בעסקי הגוף. ואמר כמתנצל למה אינו משתדל בזה צעמו, בי אליך ה', הנוגע לעבודתך, נפשי אשא כח המתאוה בנשיאות ראש יותר ויותר ממנה שצדיק, והם שני הפכים, על כן אני מצקש שמח נפש עבדך, עכ"ל.⁵

ובייטב לב (בפרשתו, אות ח) כתב לבאר בזה לשון הכתוב **ואברהם זקן**. ודרשינן (קידושין לב:): 'אין זקן אלא מי שקנה חכמה'. ועם כל זה היה נדמה לו כי הוא בא בימים, והיינו שאין לו רק ימים מועטים, כי כלה בהצל שנותיו לפי ענוותנותו. אולם צענינו עולם הזה וד' ברך את אברהם בכל. כלומר שזכרו ה' במדת הסתפקות, עד שנדמה לו שיש לו כל, כמו שאמר יעקב (בראשית לג, יא) 'וכי יש לי כל', ולא היה מתאוה ליותר, עכ"ל.⁶

ונראה להוסיף תכלין וביאור, בהקדם מה שהציא בייטב פנים (מאמר קדישין, אות יח) בשם הקדושת לוי, כי 'אחם' נקרא המשחמש בשני הפכים, פעם כך ופעם הפכו, עכ"ל.⁷ וזה מתבאר כמין חומר ליגאל דקרא **ואברהם זקן** - זה שקנה חכמה, והיינו שהיה משחמש בשני הפכים. ומפרש קרא באיזו שני הפכים השחמש, וקאמר דצענינו עולם הבא בא בימים - היה נדמה לו כאילו אין לו אלא ימים מועטים. אבל צענינו עולם הזה וד' ברך את אברהם בכל - היה נדמה לו שיש לו כל.

י"ח ממך, ולא יעלה על לבו להלחם בך, לדעתו יתרון בורך על כוחו, והוא מתייאש מנצח אותך ומגבור עליך. אבל היצר אין מספיק לו ממך נצח פעם ומאה פעמים, בין שנצח אותך, בין שנצחתו. כי אם ינצח אותך, ימיתך, ואם תנצח אותו פעם אחת, יארב לך כל ימך לנצח אותך, כמו שאמרנו רז"ל (לצות ג, ד) אל תאמין בעצמך עד יום מותך, עכ"ל.

א) וזה לשונו: יחודו בלב שלם לא יתקיים בנפש המאמין בשלבו שיכור בין אהבת עולם ונוטה אל תאוותיו הבהמיות, ואם ישתדל לפנות את לבבו ולסלק את מוצפונותו ממוותרות העולם ולפרוש ממעדינו, יתקיים היחוד השלם בלבבו ויעל אל מעלתו, עכ"ל.

ב) וזה לשונו: ומן התימות, אחי, כי כל אויב שיש לך, בשתנצח אותו פעם ושתיים,